

การศึกษาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม
Education Empowerment and Development Guide Culture Tourism Case
study Bansarad in Community of Nakornpathom

ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง

CHAIWAT PRASONGSANG

อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Lecturer of Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Rattanakosin
E-mail: chaiwat.pra@rmutr.ac.th

Received: Jun. 27,2024; Revised: Jul. 12,2024; Accepted: Jul. 19,2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 2) เพื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 3) เพื่อสร้างคลังข้อมูลชุมชนบ้านศาลาดินที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และ 4) เพื่อพัฒนาเป็นคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว

การวิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีขอบเขตการวิจัย ได้แก่ 1) พื้นที่ ศึกษาชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 20 คน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 40 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และ 3) เวลา ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 ถึงเดือนกันยายน 2561 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเลือกหัวข้อที่จะเป็นข้อมูลศักยภาพชุมชนและการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การประเมินศักยภาพและความพร้อมชุมชนในการรองรับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินศักยภาพและความพร้อมชุมชน 3) พัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ และ 4) การนำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปใช้และหาประสิทธิภาพโดยการทดลองกับกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 9 คน

ผลการศึกษาค้นพบว่า เหตุผลสนับสนุนด้านศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดิน รวมถึงการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้แก่ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวค่านึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนความพร้อมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการบริการด้านที่พักแรม และ 4) การจัดการบริการด้านอาหาร

อยู่ในระดับที่ดีทุกรายการ ส่วนคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านศาลาดินอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสำคัญ เช่น ประวัติของชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม วัสดุและเครื่องมือการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม 2) นโยบาย แผนพัฒนา และข้อบังคับสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 3) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะที่ตั้ง ลักษณะภูมิอากาศ เทศกาลสำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เส้นทางท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ที่พัก บริษัทนำเที่ยว สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล เป็นต้น 4) คำแนะนำและข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 5) หน่วยงานที่รับผิดชอบ นักท่องเที่ยวที่ใช้คู่มือมีความพึงพอใจต่อการใช้ในระดับดีเช่นกัน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนบ้านศาลาดินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยวตลอดไป

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ศักยภาพชุมชน

Abstract

The research were to study of community potential and development of cultural tourism guide: a case study of Ban Saladin community of Nakhon Pathom. The objectives of this research were: 1) to study the potential of Ban Saladin community for sustainability of cultural tourism; 2) to evaluate the potential and readiness of Baan Saladin community to support sustainable cultural tourism; 3) to create a community library of Ban Saladin that can support sustainable cultural tourism and 4) to develop a cultural tourism guide.

Sustainable for tourists. The research used qualitative method with observation, In-depth interviews and focus group discussion. The research area were: 1) Ban Saladin community study area, Tambon Mahasawat Phutthamonthon District Nakhon Pathom; 2) the sample used in in-depth interviews consisted of 20 villagers, Tour operator were 20 people involved in the management of cultural tourism, including 40 samples by purposive sampling; and 3) time for the study period from October 2560 to September 2018. There are 3 steps in the research process: 1) the selection of topics to be community information and development into cultural tourism; 2) evaluation of the potential and readiness of Ban Saladin community; cultural attractions utilization of tools for assessing potential and community availability; 3) Develop a cultural tourism guide for tourists; and 4) the use of the cultural tourism guide and the effectiveness of the 9tourism experiment. The results of the study found that the reasons for supporting the potential and readiness of Ban Saladin community Tourism activities are under the capacity of tourism resources such as the environment, society, culture, tradition and lifestyle of the community. Tourism activities are also considered in terms of capacity to accommodate tourists. The four of community participation; 1) tourism activities; 2) tourism management; 3) hospitality management; and 4) food service management. Stay on top of every item. Baan Saladin Cultural Traveler's Guide to sustainable tourism. The key information

includes: 1) important elements such as the history of the community; cultural heritage materials and tools. Process step values and importance of cultural heritage; 2) policies, development plans, and key regulations relating to management; 3) Information for tourism such as location, climate, festivals, important traditions and local cultures. facilities major tourist attractions travel route tour guide, police station and hospital; 4) cultural guide and guide and 5) responsible agency. Tourists who use the guide are satisfied with the good use as well. The research can be used to develop Ban Saladin community to be a suitable cultural tourist destination forever travelers.

Keywords: Development Tourism, Culture Tourism, Empowerment communi

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี จากการศึกษาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน จึงมีผลให้มรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมดของชุมชนใดชุมชนหนึ่งกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ในมุมมองของนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับ “กลุ่มคนในชุมชน” และ “ลักษณะทางสังคมเฉพาะกลุ่ม” ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม ธรรมเนียมปฏิบัติ และวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละวันซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ไม่ว่าจะอัตลักษณ์นั้นเป็นของดั้งเดิม หรือเป็นอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม(UNESCO, 2006: 18) มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลายเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์ รวมถึงผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังครอบคลุมถึงการเป็นทั้งของดั้งเดิม เช่น งานแสดงพื้นบ้านและอาหารท้องถิ่น หรือของร่วมสมัยอย่างเช่น ศิลปะร่วมสมัย และอาหารผสมผสาน เป็นต้น วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยว นานาชาติหรือจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่นิยมและเติบโตอย่างรวดเร็ว ประกอบกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ มีผลให้นักท่องเที่ยวนานาชาติมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั่นคือ ต้องการเรียนรู้ความดั้งเดิม (Indigenosness) หรือความเป็นของแท้ (Authenticity) ของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ประเทศต่างๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจึงใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองเก่าแก่แผนที่โบราณของชาวกรีกที่เดินเรือมาแถบนี้เมื่อกว่าพันปีก่อน ระบุว่าที่นี่คือต้นกำเนิด “สุวรรณภูมิ” ในสมัยโบราณและมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีจำนวนมากที่สามารถสันนิษฐานได้ว่าเป็นเมืองท่าสำคัญในยุคอารยธรรมทวารวดีในสมัยโบราณกรุงเทพมหานครเป็นเพียงปารกิมน้ำในขณะที่นครปฐมเฉิดฉายเพราะเป็นเมืองที่อยู่ติดทะเล (อ่าวไทย) โดยมีแม่น้ำนครชัยศรี (หรือแม่น้ำท่าจีน) ที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาพาเรื่องราวจากโลกภายนอกเข้ามาสู่นครปฐมเมืองที่มีความรุ่งเรืองในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีแห่งนี้ซึมซับ

ศรัทธาแห่งพุทธธรรมในครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งสมณะทูต 9 สายออกไปเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ เมื่อปีพ.ศ. 236 ความรู้ใหม่ๆที่เข้ามาทำให้นครปฐมกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญมีชนชาติต่างๆอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากต่อมากระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทางผู้คนจึงพากันอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำและสร้างเมืองใหม่ (นครไชยศรีหรือศรีวิชัย) นครปฐมกลายเป็นเมืองร้างอยู่หลายร้อยปีจนกระทั่งรัชกาลที่ 4 ขณะทรงผนวช อดุรงค์ไปพบพระปฐมเจดีย์ภายหลังจึงทรงปฏิสังขรณ์และโปรดให้ขุดคลองเพื่อการเสด็จมานมัสการสะดวกขึ้นรวมทั้งคลองมหาสวัสดิ์ลำน้ำต่างๆที่เป็นเส้นทางสัญจรหลักในยุคโบราณนี้เองที่ช่วยให้เกิดชุมชนที่เป็นเส้นรั้วรวมถึงบ้านศาลาดิน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณคลองมหาสวัสดิ์คลองมหาสวัสดิ์เป็นคลองที่ขุดขึ้นเพื่อเป็นเส้นทางเดินเรือขนส่งสินค้าระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีนที่ราบลุ่มริมน้ำอันอุดมสมบูรณ์แห่งนี้กลายเป็นชุมชนที่หนาแน่นทั้งสองฝั่งคลองแต่ละชุมชนจึงสร้างศาลาไว้เพื่อขึ้นลงเรือและเรียกชื่อศาลานั้นๆตามลักษณะของแต่ละชุมชนศาลาในคลองมหาสวัสดิ์มีจำนวน 7 แห่งหนึ่งในนั้นชื่อ“ศาลาดิน”เป็นของหมู่ 3 บ้านศาลาดินต.มหาสวัสดิ์อ.พุทธมณฑลจ.นครปฐมซึ่งปัจจุบันได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยววิถีชุมชนของจังหวัดนครปฐมด้วยจุดเด่นการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิถีชุมชนริมน้ำที่นักท่องเที่ยวสามารถมาเยี่ยมชมโดยมีกิจกรรมตลอดทั้งปี กล่าวได้ว่า จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีอัตลักษณ์ อีกทั้งมีชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์อยู่ร่วมกัน ซึ่งการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมจึงไม่จำเป็นต้องมีแต่วัด วัง และตลาดน้ำ เสมอไป การค้นหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งกำลังเป็นที่แสวงหาของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันนับว่าเป็นโอกาสของจังหวัดนครปฐมที่จะพัฒนาศักยภาพด้านนี้ โดยมีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังมีอยู่ให้ศึกษา นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีขนมและอาหารพื้นบ้านและผ้าพื้นเมือง การขับเคลื่อนนครปฐมมิได้มีปัญหาระยะการท่องเที่ยว แต่มีปัญหาลักษณะการรวบรวมข้อมูล การอนุรักษ์ภูมิปัญญาองค์ความรู้และการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักจังหวัดนครปฐม เมื่อกล่าวถึงชุมชนบ้านศาลาดิน ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ต.มหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม บ้านศาลาดินตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณคลองมหาสวัสดิ์ โดยคลองมหาสวัสดิ์แห่งนี้ เป็นคลองที่ขุดขึ้นเพื่อเป็นเส้นทางเดินเรือขนส่งสินค้าระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีนจึงมีผู้คนมาอาศัยอยู่ริมสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ จึงทำให้เกิดเป็นชุมชนหลายชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนต้องมีการสร้างศาลาไว้เพื่อใช้ขึ้นลงเรือ โดยจะเรียกขานชื่อศาลานั้นๆ ตามลักษณะของแต่ละชุมชน ศาลาของคลองมหาสวัสดิ์นั้นมีทั้งสิ้น 7 ศาลา โดยหนึ่งในนั้น คือ ศาลาดิน บ้านศาลาดินถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิถีชุมชนแห่งคลองมหาสวัสดิ์ที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ลักษณะที่โดดเด่นของบ้านศาลาดิน ได้แก่ ความงามแห่งอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งบ้านศาลาดิน เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสวนผลไม้มากมายหลากหลายชนิด เช่น มะม่วง หนาม กล้วย มะละกอ รวมถึงส้มโอ ผลไม้ชื่อดังของจังหวัดนครปฐม ชุมชนชาวน้ำบ้านศาลาดิน เป็นชุมชนอยู่ดีมีสุข ชาวน้ำบ้านศาลาดินมีอาชีพที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงกบ การปลูกผักกระเฉดปลอดสารพิษที่นอกจากจะทำรายได้แล้วยังถือได้ว่าเป็นการกั้นตลิ่งอีกด้วย การทำไร่นาสวนผสมของบ้านศาลาดินที่ทำนาข้าว (นาหว่าน) และสวนผลไม้รวม นอกจากนั้นยังได้พบกับนาบัวบ้านศาลาดิน พร้อมวิธีการเก็บดอกบัว การทำนาบัว เป็นแปลงสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล นาบัวถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างมากชาวน้ำบ้านศาลาดินก็จะเก็บบัวกันในช่วงเช้าเพราะแดดไม่ร้อนบัวส่วนใหญ่ที่ปลูกเป็นสายพันธุ์“ฉัตรบุศย์หรือฉัตรขาว”ที่ใช้หัวพระไม่มีเมล็ดบัวให้กินเหมือนบัวหลวงอีกทั้งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกิจกรรมพายเรือเก็บดอกบัวนาสวนกล้วยไม้เป็นอีกหนึ่งความน่าสนใจที่หมู่บ้านแห่งนี้เพราะเป็นกล้วยไม้ที่มีการแต่งพันธุ์กล้วยไม้โดยเกษตรกรในชุมชนพื้นที่กว่า 12 เป็นกล้วยไม้ที่มีการแต่งพันธุ์ใหม่ชื่อ “ทัศนีย์”ที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยโดยมีผิวกล้วยไม้คล้ายกะมัยยามสะท้อนแสงดูสวยงามมากส่วนผลิตภัณฑ์เด่นของบ้านศาลาดิน ได้แก่ ข้าวตังหอมมะลิ หน้าหมูหยอง และหน้าธัญพืช และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ สวนกล้วยไม้ ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับ

การปลูกและการขยายพันธุ์ของกล้วยไม้, นาบัว มีบริการพายเรือเที่ยวในนาบัว ส่วนใหญ่เป็นบัวพันธุ์ “ฉัตรขาว” พบกลีบบุชาพระสวยมาก, การแปรรูปผลผลิตการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เช่น การทำข้าวตังจากข้าวซ้อมมือโดยให้นักท่องเที่ยวลงมือทอเอง ประงเอง รับประทานได้ตามใจชอบ, และสวนผลไม้ ปลูกผลไม้แบบสวนผสม แบ่งพื้นที่ทำนา เลี้ยงปลา ปลูกผลไม้ตามคันดินมีหลายชนิด ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนทุกฤดูกาล

นอกจากนี้บ้านศาลาดินยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อาทิ บริการนั่งรถอีแต่นชมสวน สัมผัสความตื่นเต้นแบบเร้าใจ บริการล่องเรือชมวิถีชีวิตสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ และบ้านพักโฮมสเตย์อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในส่วนที่บ้านศาลาดินนั้นยังต้องมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บ้านศาลาดินมีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจากการเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ครบครันอยู่แล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นต้นแบบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ ประเด็นของการวิจัยเกิดจากการตั้งคำถามว่า

1. ทำอย่างไรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านศาลาดินจังหวัดนครปฐมจึงได้รับความนิยมมากขึ้นและต้องไม่ถูกทำลายคุณค่าความงามทางวัฒนธรรมจากนักท่องเที่ยวเหมือนแหล่งอื่นๆ
2. สภาพภูมิทัศน์ของบ้านศาลาดินมีความเหมาะสมกับการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่
3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านศาลาดินมีความปรารถนาในการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เป็นต้นแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมมากน้อยเพียงไร
4. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านศาลาดินควรเป็นเช่นไร และมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบใด
5. สื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านศาลาดินและคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยวควรมีลักษณะเช่นใด

กล่าวได้ว่า ประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนตามแนวการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแผนแม่บทโลก อีกทั้งยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนอีกทางหนึ่ง

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจชุมชนที่มีภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่น่าสนใจคือ ชุมชนบ้านศาลาดิน หมู่ที่ 3 ต.มหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม โดยถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ถึงวิถีชุมชนแห่งคลองมหาสวัสดิ์ประกอบไปด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นำศึกษาและสามารถไปศึกษาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้แก่ชุมชน อีกทั้งผลการศึกษาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม ยังเป็นการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่ชุมชนบ้านศาลาดินในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนนี้สามารถที่จะเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2. เพื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อสร้างคลังข้อมูลชุมชนบ้านศาลาดินที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
4. เพื่อพัฒนาเป็นคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยการสังเกต (Observation) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิจัยเชิงปริมาณในการสุ่มตัวอย่างข้อมูล โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรศึกษา ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านศาลาดิน (ศูนย์ข้อมูลจังหวัดนครปฐม, 2560) จำนวน 155 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนจำนวน 20 คน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 40 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ คือ เป็นสมาชิกชุมชนมาตั้งแต่เกิดหรือคนพื้นเพ และเป็นผู้ที่เคยเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากกว่า 12 ครั้ง ต่อปี
3. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 ถึงเดือนกันยายน 2561

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

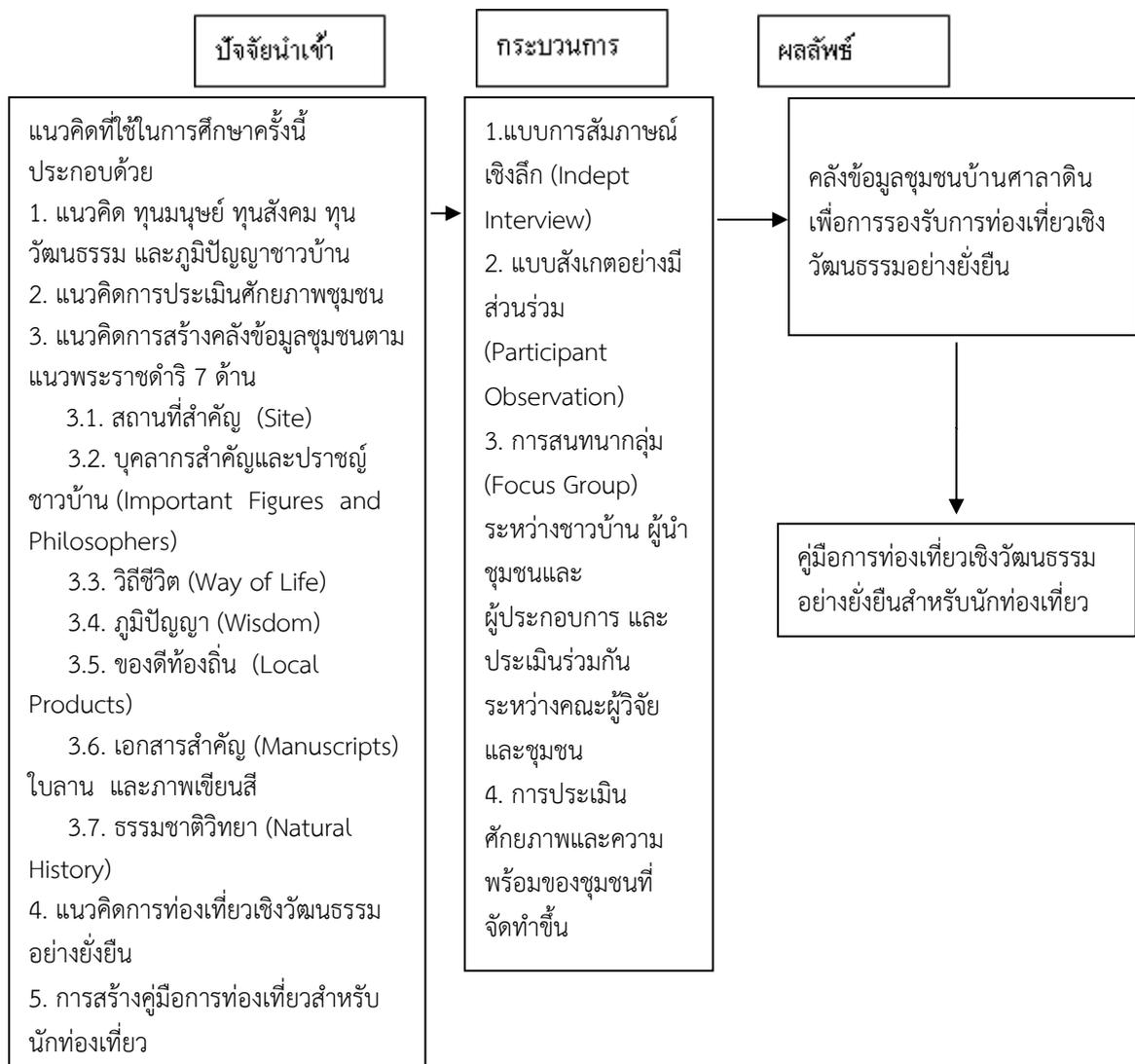
1. ได้ทราบศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
2. ได้คลังข้อมูลชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเป็นข้อมูลชุมชน
3. ได้คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยวสามารถแจกเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจ
4. หน่วยงานต่างๆ ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สมาคมการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรต่างประเทศ สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ที่จะ เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้กับ การวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อการประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกประกอบการดำเนินงาน อีกทั้งยังพัฒนาเป็นคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว จากนั้นจะนำแนวคิดที่ได้ศึกษามาประยุกต์และพัฒนาเป็นเครื่องมือรวมถึงออกแบบให้เป็นคู่มือ

อย่างสร้างสรรค์ โดยนำเครื่องมือนี้ไปตรวจสอบคุณภาพการใช้โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 9 ท่าน เพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือที่เหมาะสมและมีคุณภาพ

เมื่อได้เครื่องมือที่เหมาะสมและมีคุณภาพแล้วผู้วิจัยจึงนำเครื่องมือดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน และนำผลการวิจัยที่ได้รับมาประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อพัฒนาให้ได้ความสมบูรณ์ถูกต้องที่สุดเพื่อนำไปพัฒนาเป็น “คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” สำหรับใช้เป็นแผนที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐมต่อไป กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงได้ดังรูปภาพตามประเภทปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ ต่อไปนี้

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยการสังเกต (Observation) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิจัยเชิงปริมาณในการสุ่มตัวอย่างข้อมูล โดยมีขอบเขตด้านประชากร คือ ประชาชนในชุมชนบ้านศาลาดิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ชาวบ้านในชุมชน กลุ่มที่ 1 จำนวน 20 คน เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ชาวบ้านในชุมชน กลุ่มที่ 2 จำนวน 20 คน เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นสมาชิกชุมชนมาตั้งแต่เกิดหรือคนพื้นเพ และเป็นผู้ที่เคยเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากกว่า 12 ครั้ง ต่อปี รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 40 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำโดยผู้เชี่ยวชาญ และพัฒนาเป็นคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. ด้านศักยภาพของชุมชนบ้านศาลาดิน พบว่า

- 1.1 การดูแลตนเอง ชุมชนศาลาดินมีรูปแบบการดูแลตนเองตามวิถีชาวบ้านที่ดำเนินมาแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- 1.2 การดูแลด้านการป้องกันชุมชนศาลาดินได้จัดการดูแลด้านการป้องกันโดยใช้อาสาสมัครท้องถิ่นทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อการรักษาความปลอดภัยแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว
- 1.3 การดูแลในบริบทของชุมชน ชุมชนศาลาดินกำหนดรูปแบบของการดูแลในบริบทของชุมชนตามรูปแบบราชการที่กำหนด มีการตั้งคณะกรรมการดูแลระดับท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ และมีกระบวนการดูแลสมาชิกในชุมชนทั้งทางด้านกายภาพและสุขภาพ
- 1.4 การดูแลต่อเนื่อง ชุมชนศาลาดินกำหนดกระบวนการดูแลสมาชิกในชุมชนตามวิถีแหล่งท่องเที่ยวสมัยใหม่
- 1.5 การประสานความร่วมมือในการดูแล ชุมชนศาลาดินมีการประสานความร่วมมือในการกำหนดกิจกรรมของชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด
- 1.6 การมีเป้าหมายเดียวกัน ชุมชนศาลาดินมีเป้าหมายเดียวกันในการสร้างศักยภาพของชุมชนโดยเมื่อปี พ.ศ. 2559 ชุมชนแห่งนี้ถูกคัดเลือกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (CIV) ที่ประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 1.7 การปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันคิดในชุมชนนั้นๆ ไปในแนวทางเดียวกัน ชุมชนศาลาดินเป็นหมู่บ้านแห่งความสมดุลที่นำทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิตมาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ และการออกแบบ เพื่อสร้างมูลค่าใหม่ของสินค้าที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว และบริการหรือกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจบนแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
- 1.8 การนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกัน ชุมชนศาลาดินได้ทำงานร่วมกันกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ในการดำรงไว้ซึ่งหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้นำชุมชนได้นำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกันอยู่เสมอ

2. ด้านการประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พิจารณาได้จากความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดิน ประกอบด้วย

2.1 องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนศาลาดินตามรูปแบบของหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประกอบด้วย

- แนวคิดสัญลักษณ์ชุมชน (Concept Design Logo)
- ครูภูมิปัญญาชุมชน (Thai Wisdom Scholars)
- แผนที่เส้นทาง (Tourist Attractions Map)
- ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources)
- กิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ (Activities and Demonstration)
- รายชื่อผู้ประกอบการ (Entrepreneur)

ส่วนของนักท่องเที่ยวเห็นว่าหากพิจารณาประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านศาลาดินจะประกอบด้วย

1) โปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ การร่วมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และการเดินเที่ยวภายในหมู่บ้าน

2) บริการด้านการท่องเที่ยว อาทิ นักสื่อความหมายท้องถิ่น ที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และการละเล่น/การแสดงพื้นบ้าน

3) สิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ การวางผังของสิ่งปลูกสร้างที่สอดคล้องกลมกลืนกับภูมิทัศน์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มีป้ายหรือแผนที่แสดงข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว และมีระบบป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

4) ระบบบริหารจัดการที่ดี อาทิ การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายบทบาทหน้าที่การทำงาน การกระจายผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีระบบการทำงานที่โปร่งใส/ตรวจสอบได้ มีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ของชุมชน มีมาตรการในการควบคุมและป้องกันผลกระทบต่อด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มีอัตราค่าบริการที่มาตรฐานและราคาเป็นธรรม และมีการเก็บสถิติเพื่อนำไปประมวลผลสำหรับการพัฒนาในอนาคตต่อไป

3. การรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านศาลาดินมีข้อสังเกตสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) คุณภาพของประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพของประสบการณ์จากการท่องเที่ยวและนันทนาการ และคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2) ความต่อเนื่องยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความต่อเนื่องของทรัพยากรวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

3) ความสมดุลระหว่างความต้องการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถรองรับทรัพยากรท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ส่วนรวมได้รับในปัจจุบันกับประโยชน์ที่พึงจะได้รับในอนาคต

ดังนั้นศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า เหตุผลสนับสนุนด้านศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดิน รวมถึงการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของกลุ่มตัวอย่างพบว่า การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับจะนำความเสื่อมโทรมมาให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

1) การรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน

2) การเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสำนึกของการเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน อีกทั้งการยกระดับจิตสำนึกในการอนุรักษ์และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3) การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และขยายโอกาสการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยว (สิ่งแวดล้อม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่น) ของลูกหลานในอนาคต

4) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมุ่งในการสร้างความยั่งยืนสู่ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจ ของประเทศเพื่อคนรุ่นปัจจุบันและสืบต่อไปถึงรุ่นอนาคต

5) การเน้นเนื้อหาความรู้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจ การสื่อความหมาย เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจง่าย สะดวกในการเรียนรู้เพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวของตน และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้

6) การเชื่อมโยงคนในปัจจุบันและเหตุการณ์ในอดีต

7) ความพร้อมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการบริการด้านที่พักแรม และ 4) การจัดการบริการด้านอาหารอยู่ในระดับที่ดีมากทุกรายการ

3. ด้านผลการสร้างคลังข้อมูลชุมชนบ้านศาลาดินที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนศาลาดินค่อนข้างครบถ้วน โดยประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานประกอบการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

ชุมชนบ้านศาลาดิน ต.มหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

สัญลักษณ์ : รูปจั่วหลังคาทรงจอมแหแบบไทยภาคกลาง เส้นโค้งที่อ่อนช้อยแทนคำชุมชนที่โอบอ้อมอารี เส้นทึบและโปร่งสอดประสานเป็นโครงสร้าง หมายถึงความร่วมมือ ความสามัคคีของชุมชน และสะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

สโลแกน : วิถีชุมชน คนคลองมหาสวัสดิ์

1. สถานที่สำคัญ (Site) ประกอบด้วย คลองมหาสวัสดิ์ วัดสุวรรณาราม วัดมะเกลือ และศาลาริมน้ำวัดสุวรรณาราม

2. บุคลากรสำคัญและปราชญ์ชาวบ้าน (Important Figures and Philosophers) ประกอบด้วยครุภูมิปัญญาชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ เป็นต้น

3. วิถีชีวิต (Way of Life) ประกอบด้วย ประเพณีตักบาตรต้อน้ำวัดสุวรรณาราม ประเพณีลอยกระทงวัดมะเกลือ ขบวนเรืออีแปะเสริมกาบและเรือมาดแบบต่างๆ วิถีเดินเรือสัญจรและท่องเที่ยว โดยกล่าวได้ว่าผู้คนในชุมชนนี้มีวิถีชีวิตแบบเกษตรผสมผสาน

4. ภูมิปัญญา (Wisdom) ประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านการแพทย์แผนโบราณ (โรคเรื้อรัง สิว และฟันผุ) และด้านเทคโนโลยีการสร้างเรืออีแปะ เรือมาด และเรือสำปั้น (เพรียว พาย สวน และแปลง)

5. ของดีท้องถิ่น (Local Products) ประกอบด้วย

5.1 อาหารคาว ได้แก่ ปลาเจ้า แกงหมูฮ้อง ต้มขาหมูใบมะดัน และไข่เค็ม เป็นต้น

5.2 อาหารหวาน ได้แก่ ข้าวตังทรงเครื่อง ข้าวตู ข้าวห่อใบบัว ข้าวต้มมัด ขนมฟักทอง และขนมตาล เป็นต้น

5.3 ผัก ได้แก่ คื่นช่าย ต้นหอม ผักชี ตะไคร้ ขิง ข่า ขมิ้น กระชาย โพล ส้มป่อย มะกรูด และผักสลัด เป็นต้น

5.4 ผลไม้ ได้แก่ ส้มโอ มะม่วง ฟักข้าว กล้วย มะพร้าว และตะลิงปลิง เป็นต้น

5.5 ดอกไม้ ได้แก่ กล้วยไม้ พลับพลึง และดาวเรือง เป็นต้น

5.6 การถนอมอาหาร ได้แก่ แป้งหมักขนมจีน ดอกบัวอบแห้ง กล้วยหอมอบกรอบ กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์ และสับปะรดฟักข้าว เป็นต้น

5.7 เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ เสื้อยืดทรงรัง เป็นต้น

5.8 เครื่องประดับ ได้แก่ กระเป๋าผ้าศาลายา เป็นต้น

5.9 หัตถกรรม ได้แก่ ตะกร้าผักตบชวา ดอกไม้จากผ้าใยบัว การพับบัว และจักสานทางมะพร้าว เป็นต้น

6. เอกสารสำคัญ (Manuscripts) ประกอบด้วย หนังสือนิทานอุโบสถอักษรขอม จิตรกรรมชายชราแก้วเดี่ยวเรือ แผ่นพับ ป้าย วารสาร และภาพเขียนสี

7. ธรรมชาติวิทยา (Natural History) ประกอบด้วย ปลาในคลองคลองมหาสวัสดิ์ ป่าไม้ สมุนไพร พืชพื้นบ้าน และพืชเศรษฐกิจ

5.1.4 คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านศาลาดินอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

1) องค์ประกอบสำคัญ เช่น ประวัติของชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม วัสดุและเครื่องมือการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม 163

2) นโยบาย แผนพัฒนา และข้อบังคับสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

3) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะที่ตั้ง ลักษณะภูมิอากาศ เทศกาลสำคัญ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เส้นทางท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ที่พัก บริษัทนำเที่ยว สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล เป็นต้น

4) คำแนะนำและข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

4. ด้านคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านศาลาดิน สำหรับนักท่องเที่ยวที่นำเสนอสามารถนำไปใช้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อเข้าสู่กระบวนการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ ของหมู่บ้านศาลาดิน ผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของการใช้คู่มือเป็นที่น่าพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายเมื่อได้มาท่องเที่ยวชมชนบ้านศาลาดิน

ดังนั้น คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชมชนบ้านศาลาดินอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสำคัญ เช่น ประวัติของชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม วัสดุและเครื่องมือการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม 2) นโยบาย แผนพัฒนา และข้อบังคับสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 3) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะที่ตั้ง ลักษณะภูมิอากาศ เทศกาลสำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เส้นทางท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ที่พัก บริษัทนำเที่ยว สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล เป็นต้น 4) คำแนะนำและข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 5) หน่วยงานที่รับผิดชอบ นักท่องเที่ยวที่ใช้คู่มือมีความพึงพอใจต่อการใช้ในระดับดีเช่นกันผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาชมชนบ้านศาลาดินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยวตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยศึกษาภาพชุมชนและการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

5.2.1 ศักยภาพของชมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

1. ศักยภาพของชมชนบ้านศาลาดินซึ่งประกอบด้วย 1) การดูแลตนเอง 2) การดูแลด้านการป้องกัน 3) การดูแลในบริบทของชุมชน 4) การดูแลต่อเนื่อง 5) การประสานความร่วมมือในการดูแล 6) การมีเป้าหมายเดียวกัน 7) การปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันคิดในชุมชนนั้นๆ ไปในแนวทางเดียวกันและ 8) การนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

2. ความพร้อมของชมชนบ้านศาลาดินซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการบริการด้านที่พักแรมและ 4) การจัดการบริการด้านอาหาร

3. การรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนการรองรับการท่องเที่ยวของชมชนบ้านศาลาดินที่ใช้ข้อสังเกตสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) คุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่

- ประชาชนและและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว
- ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวและนันทนาการ และ
- สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2) ความต่อเนื่องยั่งยืน 2 ด้าน ได้แก่

- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ทรัพยากรวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

3) ความสมดุล 2 ด้าน ได้แก่

- ความสมดุลระหว่างความต้องการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถรองรับทรัพยากรท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

- ความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ส่วนรวมได้รับในปัจจุบันกับประโยชน์ที่พึงจะได้รับในอนาคต

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล (2553), ปรีวีตร ปาโส (2554) และ เสาวภา ไพทยวัฒน์และคณะ (2555) ที่ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่ามีลักษณะทั่วไปโดยมองศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการดำเนินการ ได้แก่ 1) การนำประเพณีสำคัญรวมถึงกิจกรรมดนตรีและการเดินรำพื้นเมืองมาส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาเส้นทางสัญจรให้มีความสะดวก หลากหลาย และเชื่อมโยงกันโดยจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว 3) การกำหนดมาตรฐานการจัดการและพื้นที่บริการให้ชัดเจน 4) การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกำหนดการและราคาที่เหมาะสม 5) การให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์หรือสะท้อนสภาพวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น โฮมสเตย์ 6) ด้านบริการเสริมควรเพิ่มสถานพยาบาล ธนาคาร สถานีบริการน้ำมัน ในแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอ 7) วางนโยบายด้านการศึกษากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปลูกฝัง ค่านิยม จิตสำนึก และสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของจังหวัด 8) การจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อรวบรวมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 9) มีแผนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเป็นการกำหนดแผนในระยะยาวให้สอดคล้องกับงบประมาณ และ 10) ภาครัฐควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นความต้องการ ความเป็นไปได้ และสนับสนุนด้านงบประมาณที่ต่อเนื่อง

5.1.2 ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า เหตุผลสนับสนุนด้านศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านศาลาดิน รวมถึง การรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของกลุ่มตัวอย่างพบว่า การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับจะนำความเสื่อมโทรมมาให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

1) การรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน

2) การเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสำนึกของการเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน อีกทั้งการยกระดับจิตสำนึกในการอนุรักษ์และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3) การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และขยายโอกาสการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยว (สิ่งแวดล้อม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่น) ของลูกหลานในอนาคต

4) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมุ่งในการสร้างความยั่งยืนสู่ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจ ของประเทศเพื่อคนรุ่นปัจจุบันและสืบต่อไปถึงรุ่นอนาคต

5) การเน้นเนื้อหาความรู้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจ การสื่อความหมาย เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจง่าย สะดวกในการเรียนรู้เพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวของตน และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้

6) การเชื่อมโยงคนในปัจจุบันและเหตุการณ์ในอดีต

7) ความพร้อมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการการบริการด้านที่พักแรม และ 4) การจัดการการบริการด้านอาหารอยู่ในระดับที่ดีมากทุกรายการ ซึ่งด้านคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านศาลาดินอย่างยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสำคัญ เช่น ประวัติของชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม วัสดุและเครื่องมือการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม 2) นโยบาย แผนพัฒนา และข้อบังคับสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 3) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะที่ตั้ง ลักษณะภูมิอากาศ เทศกาลสำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เส้นทางท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ที่พัก บริษัทนำเที่ยว สถานีตำรวจ และ

โรงพยาบาล เป็นต้น 4) คำแนะนำและข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 5) หน่วยงานที่รับผิดชอบ นักท่องเที่ยวที่ใช้คู่มือมีความพึงพอใจต่อการใช้ในระดับดีเช่นกันผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนบ้านศาลาดินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยวตลอดไป ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา สุคันธสิริกุล (2556), ชุมพล รอดแจ่ม (2556) และ มาฆะ ชิตตะสังคะ และคณะ (2558) ที่ระบุว่า (1) ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ (2) การศึกษาผลกระทบระหว่างปัจจัยภายนอกต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนพบมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ (3) แนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการบริการด้านที่พักแรม และการจัดการบริการด้านอาหาร การศึกษาวิจัยถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนจะช่วยให้การกำหนดรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างสะดวก มีมาตรฐาน และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม” ซึ่งจะได้รูปแบบและคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการพัฒนาต่อไปดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) การดำรงทุนทางธรรมชาติให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนโดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นสมบัติของลูกหลานชุมชนบ้านศาลาดิน โดยการวางแผนการไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ขายยถนนวนโดยทำลายพื้นที่สวน การไม่ขายที่ดินเพื่อการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การจัดระเบียบการปลูกสร้างที่พักโฮมสเตย์ การใช้มิติทางสังคมดูแลสภาพพื้นที่ ทั้งนี้ใช้ระบบความรักกันในครอบครัว เช่น พื้นที่ด้านหน้าติดถนนด้านหลังติดแม่น้ำหรือติดคลอง ในวงศ์พี่น้องจะไม่แบ่งเนื้อที่แบบตัดเป็นส่วนหน้ากลาง และหลัง หากแต่ทุกคนได้พื้นที่เหมือนกันในการหันหน้าออกถนน หลังบ้านติดแม่น้ำ ภาษาสื่อสารในท้องถิ่นเรียกว่า “การแบ่งที่ดินแบบเส้นก๋วยเตี๋ยว” ด้วยการตัดเป็นทางยาวเส้นขนานและใช้ทางออกร่วมกัน หากจะมีการขายที่ดินให้ขายในหมู่ญาติพี่น้องก็เพียงพอ

2) การดำรงของทุนมนุษย์ในพื้นที่จะแสดงออกในด้านการมิใช้ความรุนแรง การสอนให้พึ่งตนเอง มีการรวมกลุ่มอาชีพ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของท้องถิ่น พร้อมการสนับสนุนงานพิธีกรรม งานแสดงทางศิลปะการเขียนภาพแกะสลักโดยใช้วัสดุท้องถิ่น การอนุรักษ์เพลงไทยในรูปของชมรม การยกย่องบุคคลในด้านการรวบรวมความรู้ของท้องถิ่นเพื่อนำเสนอเป็นความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ โดยการรักษาความเป็นท้องถิ่นบ้านศาลาดินให้ดำรงสืบไป

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมในด้านการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพิ่มมากขึ้นในสื่อประเภทโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ส่วนหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมในด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวจะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพิ่มมากขึ้นและจะสามารถช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4) หน่วยงานภาครัฐในชุมชนบ้านศาลาดิน จะมุ่งการพัฒนาพื้นที่ไปยังวัดสุวรรณารามเป็นหลัก สืบเนื่องจากวัดสุวรรณารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่แล้วส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาต่อยอดต่อไปได้ทั้งทางวัด ชุมชน ประชาชนให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวตลาดริมน้ำจะเป็นเป้าหมายต่อไปในการ

พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเพียงรอความพร้อมของงบประมาณและประชาชนในพื้นที่เกิด “ระเบิดจากข้างใน” ของคนในพื้นที่ให้เกิดมีส่วนร่วมอย่างเต็มกำลังเท่านั้น

5) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นมีอยู่กลุ่ม 2 ใหญ่ คือ กลุ่มของหน่วยงานภาครัฐ (เทศบาลตำบล) และกลุ่มประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยกลุ่มที่เป็นหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและจัดสรรงบประมาณพัฒนาสภาพพื้นที่ให้กับแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวคือจากหน่วยงานภาครัฐสู่ประชาชน แต่ยังไม่พบว่าประชาชนนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่หน่วยงานภาครัฐอย่างชัดเจน แต่จะพบว่าแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะร่วมกันระดับประคองแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้สามารถดำรงอยู่ในกระแสการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง ถึงอย่างไรก็ไม่มีพลังในการขับเคลื่อนให้เจริญขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบได้ ดังนั้นควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดรายได้และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

6) ด้านศักยภาพของการมาท่องเที่ยวในส่วนของที่จอดรถและทางสัญจร ควรแบ่งพื้นที่จอดรถออกตามประเภทของรถ เช่น รถบัส รถส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ และเพิ่มร่มเงาจากแนวต้นไม้ ควรมีการปรับปรุงหลังคาคลุมทางเดิน ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และใช้วัสดุธรรมชาติ และเสนอแนะให้ควบคุมลักษณะของป้ายในพื้นที่ใหม่ โดยกำหนดพื้นที่สำหรับติดตั้งเฉพาะจุด และปรับปรุงรูปแบบป้ายให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

7) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าเสนออาจสมบูรณ์แบบเนื่องจากภายในชุมชนบ้านศาลาดินนั้นยังมีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านอื่นๆ ที่มีคุณค่าที่สมควรนำมารวมอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น วัดต่างๆ ในชุมชนบ้านศาลาดิน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สวนผลไม้ และวิถีชีวิตชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติให้รอบด้านเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ดังนั้นควรมีการสำรวจ พัฒนา และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นให้ทั่วถึงต่อไป

8) ควรนำเสนอโปรแกรมในรูปแบบภาษาต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมายังชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเผยแพร่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่สากล

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สุคันธสิริกุล.(2556). *การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชุมพล รอดแจ่ม.(2556). *เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. รายงานการวิจัย วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- พระวีระศักดิ์ ธีรกุลโร และคณะ.(2560). *การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเชียงราย*. บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). *การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี*. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ทิวารรณศิริเจริญ และ นันทกานต์ ศรีปลั่ง. (2560). *การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม : เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์*. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 มีนาคม 2560 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ปรีวัตร ปาโส. (2554). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เสาวภา ไพทยวัฒน์ และคณะ. (2555). การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนในสังคมเมือง กรณีศึกษาชุมชนซอยโชดาและชุมชน
วัดประหาระบือธรรม 1 – 4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศิริมาลย์ วัฒนา และคณะ. (2559). การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร
วิจัยและพัฒนา ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- UNESCO. (2006) *Asia-Pacific Region UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia
and the Pacific*